3. Guide des programmes de soutien a la recherche [Ressource йlectronique]. – Mode d'accиs: https://www.dfh-ufa.org/fr/programmes/guide-des-programmes-de-soutien-a-la-recherche/ – Date d'accиs: 07.09.2019.
4. Oster, P. Deutsch-franzцsischen Hochschule / Universitй franco-allemandes / P. Oster // Handwцrterbuch der deutsch-franzцsischen Beziehungen / hrsg. A. Kufer, I. Guinaudeau, C. Premat. – Baden-Baden: Nomos, 2015. – S. 62-65.
5. Traitй de cooperation franco-allemandd'Aix-la-Chapelle (22 janvier 2019) [Ressource йlectronique]. – Mode d'accиs: https://www.france-allemagne.fr/IMG/pdf/traite_d_aix_la_chapelle_complet.pdf– Date d'accиs: 08.09.2019.
6. Un program eambitieux pour les relations franco-allemande :l'agenda 2020 (4 fйvrier 2010) [Ressource йlectronique]. – Mode d'accиs: https://www.france-allemagne.fr/IMG/pdf/Agenda_franco-allemand_2020-2.pdf – Date d'accиs: 05.09.2019.

СПЕЦЫЯЛІЗАЦЫЯ РАМЕСНАЙ ВЫТВОРЧАСЦІ Ў ГАРАДАХ БЕЛАРУСКІХ ГУБЕРНЯЎ (ДРУГАЯ ПАЛОВА XIX СТ.)

Лук'янчук В.Э.,
аспірант ДУА "РІВШ", г. Мінск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Люты А.М., доктар гіст. навук, прафесар

Развіццё прамысловасці, эвалюцыя яе форм сведчыць аб разлажэнні феадальна-прыгонніцкіх адносін, фарміраванні капіталістычнага грамадства. На тэрыторыі беларускіх губерняў рамесная вытворчасць у другой палове XIX ст. атрымала далейшае развіццё.

Мэтай даследавання з'яўляецца вызначэнне ўзаемасувязі паміж развіццём спецыялізацыі рамеснай вытворчасці ў гарадах беларускіх губерняў і замаруджанымі тэмпамі фарміраванння індустрыяльнага грамадства на Беларусі ў другой палове XIX ст.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для даследавання сталі архіўныя матэрыялы, якія захоўваюцца ў НГАБ, НГАБ у г. Гродна, а таксама дадзеныя афіцыйнай статыстыкі, змешчаныя ў "Памятных кніжках" і "Абзорах" беларускіх губерняў. Выкарыстоўваліся метады даследавання як агульнанавуковыя (аналіз, сінтэз, параўнанне), так і спецыяльныя гістарычныя (гісторыка-параўнальны, гісторыка-тыпалагічны, гісторыка-сістэмны).

Вынікі і іх абмеркаванне. Першай формай прамысловасці, якая пачынае развівацца аўтаномна ад земляробства становіцца рамяство – "вытворчасць вырабаў па заказе спажыўца" [1, с. 329]. Па падліках М.Ф. Болбаса ў сярэдзіне XIX ст. на беларускіх землях было распаўсюджана каля 100 рамесніцкіх спецыяльнасцей [2, с. 53]. У афіцыйных статыстычных дадзеных за другую палову XIX ст. утрымліваецца дастаткова абмежаваны пералік рамесніцкіх спецыяльнасцей. Так, у "Ведамасці аб колькасці рамеснікаў у гарадах Мінскай губерні за 1859 год" уключаны пералік толькі 17 спецыяльнасцей, у "Ведамасці аб колькасці рамеснікаў у гарадах Гродзенскай губерні за 1888 год" – 53 спецыяльнасцей, у "Ведамасці аб колькасці рамеснікаў у гарадах Віцебскай губерні за 1895 год" – 74 спецыяльнасці) і г.д. [3], [4], [5].

Аднак, абагульненне звестак дазваляе зрабіць выснову, што ў другой палове XIX ст. колькасць рамесніцкіх спецыяльнасцей яшчэ больш пашыраецца. Так, у "сакрэтнай" карэспандэнцыі, якая была даслана з Пецярбурга ў Гродна камітэтам рамеснай і земляробчай працы сярод яўрэяў Расіі за 1887 – 1888 гады, маюцца запоўненыя дадзеныя аб колькасці яўрэяў-спецыялістаў больш чым па 120 рамесніцкіх спецыяльнасцях [6].

Адпаведна спецыялізацыі вытворчасці ў статыстычных звестках "Аб колькасці рамеснікаў у гарадах" рамеснікі падзяляліся на 4 асноўныя групы: рамеснікі, якія выраблялі прадукты харчавання; рамеснікі, якія выраблялі прадметы адзення; рамеснікі, якія выраблялі прадметы хатняга ўжытку; іншыя спецыяльнасці. Так, па Мінскай губерні ў 1858 годдзе большасць рамеснікаў займалася вырабам прадметаў адзення (краўцы, шаўцы, мадысткі, капялюшнікі – 51%). На другім па колькасці месцы знаходзілася група рамеснікаў, якія выраблялі прадметы хатняга ўжытку (печнікі, сталяры, меднікі, рымары, карэтнікі – 18%). На трэцім месцы – тыя рамеснікі, якія выраблялі прадукты харчавання (хлебнікі, булачнікі, мяснікі, кандытары – 16%). Прадстаўнікоў іншых спецыяльнасцей было каля 15% (фурманы, канавалы, гадзіншчыкі). Амаль аднолькавыя звесткі атрымліваем па гарадах Магілёўскай губерні за 1859 год: на першым па колькасці месцы былі рамеснікі, якія выраблялі адзенне – 46%; на другім тыя, хто вырабляў прадметы хатняга ўжытку – 22%; на трэцім месцы былі прадстаўнікі іншых спецыяльнасцей – 16%; рамеснікаў, якія выраблялі прадукты харчавання было 15%. Такія ж суадносіны паміж групамі рамеснікаў паводле спецыялізацыі характэрны былі ў сярэдзіне XIX ст. і для самай развітай у прамысловых адносінах на беларускіх землях Гродзенскай губерні: 43% рамеснікаў выраблялі прадметы адзення, 33% – прадметы хатняга ўжытку, 12% – прадук-

Рэпазіторый ВГУ

ты харчавання і прадстаўнікі іншых спецыяльнасцей. І толькі паводле звестак па 5 гарадах Віцебскай губерні за 1862 год большасць рамеснікаў (35%) займаліся вырабам прадметаў хатняга ўжытку, амаль роўна па колькасці было тых рамеснікаў, якія займалася вырабам прадметаў адзення і прадуктаў харчавання (па 25%), 15% складалі прадстаўнікі іншых спецыяльнасцей[1].

У канцы XIX ст. у гарадах Віленскай і Мінскай губерняў пераважала па колькасці група рамеснікаў, якія выраблялі прадметы адзення (32,4% і 42% адпаведна). У гарадах Віцебскай і Гродзенскай губерняў большасць рамеснікаў была занятая вырабам прадметаў хатняга ўжытку (34% і 33% адпаведна). Самай пашыранай (а значыць і запатрабаванай) спецыяльнасцю сярод рамеснікаў беларускіх гарадоў былі краўцы (нпр., у Віцебскай губерні – 11%, у Гродзенскай – 11%, у Мінскай – 17%), шаўцы (11%, 12%, 16,5% адпаведна), фурманы (10%, 9%, 7% адпаведна), сталяры (5%, 7%, 7% адпаведна) і інш.[2]

Аналіз Ведамасцей аб колькасці рамеснікаў па гарадах і паветах беларускіх губерняў дазваляе адзначыць нам новыя рамесніцкія спецыяльнасці, якія ўзнікаюць на мяжы XIX і XX стст.: аптэкары (у Дзісне, Друі), калбаснікі (у Вілейцы, Лідзе), куфаршчыкі і валізнікі (у Лідзе), літографы (у Бабруйску, Слуцку, Нясвіжы, Мінску), пальчатачнікі (у Ашмянах, Вілейцы, Дзісне, Друі, Лідзе), парасоншчыкі (у Ашмянах, Лідзе), фатографы (у Ашмянах, Бабруйску, Мінску, Лідзе, Пінску), цвікоўшчыкі (у Брэсце) і інш.

Заключэнне. На працягу другой паловы XIX ст. спецыялізацыя рамеснай вытворчасці на Беларусі працягвае пашырацца. З аднаго боку павелічэнне колькасці рамесніцкіх спецыяльнасцей сведчыць аб далейшым развіцці працэсу падзелу працы, што характэрна для капіталістычнага грамадства. З другога боку, на нашу думку, далейшае развіццё рамеснай вытворчасці замаруджвала тэмпы фарміравання індустрыяльнага грамадства. Рамесная вытворчасць, хоць і не адрознівалася якасцю, аднак па прычыне свайго адносна больш таннага кошту, была запатрабаванай у насельніцтва. Прадпрыемствы, якія былі заснаваны на індывідуальнай працоўнай дзейнасці ці на якіх выкарыстоўвалася праца некалькіх наёмных рабочых, лёгка рэагавалі на запатрабаванні рынку паслуг і тавараў паўсядзённага попыту, хучэй маглі пераарыентаваць сваю вытворчасць.

1. Ленин, В.И. Полное собрание сочинений: в 50 т. /В.И. Ленин. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1979-1983. – Т.3: Развитие капитализма в России. – 791 с.
2. Болбас, М.Ф. Промышленность Белоруссии. 1860–1900/ М.Ф. Болбас. – Минск: Изд-во БГУ, 1978. – 312 с.
3. Памятная книжка Минской губернии за 1860 год/ Составлена и издана Минским губ. стат. комитетом.- Минск: Губ. Тип., 1860. – С. 88-91.
4. Памятная книжка Гродненской губернии на 1900 год /Изд. Гродн. губ. стат. комитетом. - Гродно: Губ. тип.: 1899. – С.26-33.
5. Обзор Витебской губернии за 1895 год: приложение к всеподданейшему отчету Витебского Губернатора за 1895 год. - Витебск, 1896. – С. 8-9.
6. НГАБ у Гродне. – Фонд 1. – Воп. 8. – Спр. 1862 – Л. 15, 35.
7. Памятная книжка Могилевской губернии на 1861 год/ Изд. Могил. губ. правлением. - Могилев: Тип. губ. правл., 1861. – С. 113-123.
8. Памятная книжка Гродненской губернии на 1869 год/ Сост. Гродн. губ. стат. комитетом. - Гродно: Тип. губ. правл.,1861. – С.135.
9. Памятная книжка Витебской губернии на 1864 год/ Изд. Вит. губ. стат. комитетом под ред. А.М. Сементовского. - Санкт-Петербург: Тип. К. Вульфа, 1864. – С. 238-239.
10. Обзор Виленской губернии за 1900 год: приложением к Всеподданнейшему отчету начальника Виленской губернии. - Вильно: Губ. тип., 1901. – С.136-138.
11. НГАБ. – Фонд 21. – Воп. 1. – Спр. 74. – Л. 26-31.
12. НГАБ у Гродне. – Фонд 14. – Воп. 1. – Спр. 609. – Л. 116-119.

ВІЦЕБСКІЯ ГУБЕРНАТАРЫ: САЦЫЯКУЛЬТУРНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА (1864–1917 ГГ.)

Ляпешкін Я.М.,
аспірант БДУ, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Лукашэвіч А.М., доктар гіст. навук, прафесар

У дарэвалюцыйную эпоху губернатары з'яўляліся вышэйшымі прадстаўнікамі мясцовых органаў дзяржаўнай улады і рэалізоўвалі палітыку цэнтра. Ад іх шмат у чым залежалі асноўныя напрамкі грамадска-палітычнага і сацыяльна-эканамічнага развіцця ў губернях. Таму выяўленне сацыякультурнага аблічча гэтай катэгорыі чыноўнікаў вельмі важна для аб'ектыўнай ацэнкі адпаведнай эпохі.

[1] Падлікі зроблены аўтарам артыкула на падставе: [3], [7], [8], [9].
[2] Тут і далей дадзеныя падаюцца на падставе: [10], [4], [11], [12].

Рэпазіторый ВГУ